

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Σελίδες του Γιώργου Ιωάννου

(Νεοελληνική Λογοτεχνία Κατευθύνσεων Γ΄ Λυκείου, σσ. 241-275)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

*Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμμα-
τολογικά στοιχεία:*

1. Ο εξομολογητικός προσωπικός τόνος χαρακτηρίζει συχνά το έργο του Ιωάννου¹. Σε ποια σημεία των Σελίδων μπορείτε να τον επισημάνετε;
2. Το έργο του Ιωάννου αποπνέει την έντονη αίσθηση μιας χαμένης ζωής μέσα σε μια σύγχρονη μεγαλούπολη με μεγάλη ιστορία². Ποια βιώματα του συγγραφέα μπορεί να συνέβαλαν, κατά τη γνώμη σας, σ' αυτή την αίσθηση³;
3. Τα πεζογραφήματα⁴ του Ιωάννου «άλλοτε πλησιάζουν τον άμορφο μονόλογο [...], άλλοτε υποδύονται το δοκίμιο, άλλοτε πάλι εμφανίζονται ως παραδοσιακά διηγήματα»⁵. Να δώσετε μερικά παραδείγματα μέσα από τις Σελίδες από τα οποία να φαίνονται οι διαφορετικές μορφές γραφής του.

¹ Κοτζιάς Α., *Μεταπολεμικοί πεζογράφοι*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2^η1982, σ. 42 κ.ε.

² Κοτζιάς Α., *ό.π.*, σ. 43.

³ Για την απάντηση μπορείτε να συμβουλευτείτε και το βιογραφικό σημείωμα που παρατίθεται στο εισαγωγικό σημείωμα του βιβλίου σας. Επίσης βλ. *Βιβλίο Καθηγητή, Ποίηση 4*, σσ. 132 κ.ε.

⁴ Το χαρακτηρισμό «πεζογραφήματα» τον δίνει ο ίδιος ο Ιωάννου στα έργα του λέγοντας ότι αρέσκεται στο πολύπτυχο «πεζογράφημα». Αυτό που περιέχει όλα τα είδη, που είναι και δοκίμιο και χρονικό και σχόλιο πάνω στις ιστορίες που εννοούνται διότι αυτό τον «χωράει» και τον εκφράζει. Το ονόμασε, όπως λέει, «πεζογράφημα» είτε γιατί περιείχε όλα τα είδη, είτε γιατί κανένα από τα πεζογραφικά είδη δεν εκάλυπτε το καινούργιο είδος, Δρουκόπουλος Α., *Γιώργος Ιωάννου, Ένας οδηγός για την ανάγνωση του έργου του*, Αθήνα 1992, σ. 131. Σχετικά βλ. και Σαββίδης Γ. Π., *Καστανόχωμα*, εκδ. Καστανιώτη, Σειρά: Σκέψη, Χρόνος και Δημιουργοί, Αθήνα, σσ. 181-182. Ο συγγραφέας μάλιστα αναρωτιέται «μπας και ο σοφότερος μεταπολεμικός πεζογράφος μας ήταν, εν τέλει, ο Ιωάννου».

⁵ Τα κείμενα του Ιωάννου «άλλοτε πλησιάζουν τον 'άμορφο' συνειρμικό μονόλογο, για να αποστάξουν μια ιδιάζουσα διάθεση με την ανάκληση πραγμάτων ανορθόδοξα εφραπτόμενων [...], άλλοτε υποδύονται το δοκίμιο, για να υποβάλουν έντεχνα μια στάση ζωής μέσα από την τάχα αμερόληπτη, ορθολογική ταξινόμηση ανθρώπων και ανθρώπινων σχέσεων· άλλοτε πάλι εμφανίζονται ως παραδοσιακά διηγήματα, έμφορτα όμως συχνά με αλλότρια στοιχεία ή απαλλαγμένα από αφηγηματικές συμβάσεις, σε βαθμό που η παλαιότερη αισθητική θα τον θεωρούσε απαράδεκτο» (Κοτζιάς Α., *ό.π.*, σσ. 44-45).

4. Τα πεζογραφήματα του Ιωάννου θεωρήθηκαν ως μια φυλετική και ιστορική συνείδηση της πόλης του, της Θεσσαλονίκης⁶. Σε ποια από τα πεζογραφήματα που ανθολογούνται στο βιβλίο σας μπορείτε να το εντοπίσετε αυτό;
5. «*Η αφηγηματική ύλη των πεζογραφημάτων του Ιωάννου «θησαυρίστηκε⁷» με δύο κυρίως «όργανα»: τη μνήμη και την παρατήρηση⁸»*. Με τη βοήθεια των πεζογραφημάτων που ανθολογούνται στις Σελίδες να προσπαθήσετε να διακρίνετε τι «θυμάται» και τι «παρατηρεί» συνήθως ο συγγραφέας.
6. Ο συγγραφέας εστιάζει συχνά το ενδιαφέρον του στα παιδιά. Ποιες πτυχές της παιδικής ηλικίας και της παιδικής προσωπικότητας πιστεύετε ότι προβάλλει περισσότερο; Να απαντήσετε σε αναφορά με τα διηγήματα που ανθολογούνται στο βιβλίο σας.

⁶ Κουμανταρέας Μ., *Πλανόδιος Σαλπικτής*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα ²1989, σ. 167.

⁷ εμπλουτίστηκε.

⁸ Δρουκόπουλος Α., ό.π., σσ. 162-164: «*Η μνήμη του αφηγητή είναι κατάφορτη από γεγονότα και πρόσωπα... [...] είναι τόσο κυριαρχική επάνω του, ώστε εύκολα το περιεχόμενο της μνήμης με το συνειρμό, υποκαθίσταται στην παρούσα πραγματικότητα. Τα γεγονότα του παρελθόντος είναι παρόντα· αυτή είναι και η ευαισθησία του αφηγητή... [...] Η παρατήρηση είναι το άλλο μέσον του αφηγητή με το οποίο «θησαυρίζει» την ύλη που έχει αποθέσει στα πεζογραφήματα ο Ιωάννου. Με την παρατήρηση το πεζογράφημα παίρνει τη μορφή της αφήγησης του συγκεκριμένου»*.

Μες στους Προσφυγικούς Συννοικισμούς

2.1. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Ποιες εικόνες της καθημερινής ζωής αποτελούν την αφόρμηση του πεζογραφήματος; Ποιο είναι το θεματικό του κέντρο;
2. Θα μπορούσατε να χαρακτηρίσετε το συγκεκριμένο αφήγημα ως μια μικρογραφία της καθημερινότητας και του περιγυρου; Να αιτιολογήσετε τη γνώμη σας.
3. Ο συγγραφέας αρέσκεται στην περιγραφή του συγκεκριμένου, ενδιαφέρεται για τη λεπτομέρεια. Σε ποια σημεία του κειμένου χρησιμοποιείται εντονότερα αυτή η τεχνική;
4. Να βρείτε μερικά από τα εκφραστικά μέσα / τρόπους του κειμένου που επιτρέπουν να χαρακτηρίσουμε τη γραφή του συγγραφέα ευαίσθητη, αλλά όχι μελοδραματική.
5. Ο συγγραφέας κινείται ανάμεσα σε δύο διαφορετικούς κόσμους: εκείνον της πόλης και εκείνον των προσφύγων. Πώς περιγράφει τον καθένα από αυτούς; Ποιες αντιθέσεις μπορείτε να εντοπίσετε στα χαρακτηριστικά τους;
6. Η δομή της αφήγησης είναι κυκλική⁹ και το κεντρικό θέμα της αφήγησης παρουσιάζεται αδιάσπαστο. Πώς διαπιστώνεται αυτό;
7. Πιστεύετε ότι η πρωτοπρόσωπη αφήγηση δίνει εξατομικευμένο χαρακτήρα στις παρατηρήσεις και στις απόψεις του αφηγητή; Να δικαιολογήσετε τη θέση σας.
8. Χαρακτηριστικό αρκετών πεζογραφήματων του Ιωάννου είναι ο μικροπερίοδος λόγος και η απλή καθημερινή γλώσσα. Να επισημάνετε στο εξεταζόμενο αφήγημα χωρία που επαληθεύουν την παραπάνω άποψη.

⁹ Για την κυκλική δομή στα πεζογραφήματα του Ιωάννου βλ. π.χ. Δρουκόπουλος Α., ό.π., σσ. 194-195. Γενικότερα μια αφήγηση θεωρείται ότι έχει κυκλική δομή όταν αρχίζει και τελειώνει με το ίδιο γεγονός.

2.2. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Ποιες παρατηρήσεις κάνει στην πρώτη παράγραφο του πεζογραφήματος ο συγγραφέας; Ποιες σκέψεις διατυπώνει;
2. Ο αφηγητής νιώθει την ανάγκη να βρίσκεται ανάμεσα στους πρόσφυγες. Πώς ερμηνεύει ο ίδιος αυτή του τη λαχτάρα; Πώς την κατανοείτε εσείς;
3. «*Θαρρείς και γύρισα επιτέλους στην πατρίδα*»: Σε ποια επιστροφή αναφέρεται μ' αυτά τα λόγια ο αφηγητής;
4. Πώς αντιμετώπισε τους πρόσφυγες ο γηγενής πληθυσμός; Ποιο μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα τίγεται έμμεσα εδώ¹⁰;
5. Να σχολιάσετε τις φράσεις: «*Ονόματα από σβησμένους τάχα λαούς και χώρες, δειλιάζουν μέσα στο νου· Το αίμα μου από κει μονάχα τραβάει, ... Τους πληροφορεί το αίμα τους για μένα, όπως και το δικό μου με κάνει να τους κατέχω ολόκληρους.*»
6. Να αποδώσετε σύντομα με δικά σας λόγια τη βασική εικόνα της παραγράφου: «*Ολομόναχος, ξένος παντάξενος ... παραπονιαρικό βόμβο*». Πώς συνδέεται με το υπόλοιπο πεζογράφημα;
7. Ποιο είναι το παράπονο που εκφράζει ο αφηγητής στο τέλος του πεζογραφήματος και σε ποιο πρόβλημα των σύγχρονων πόλεων αναφέρεται;

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Ο αφηγητής μοιάζει ενσωματωμένος περισσότερο στην κοινωνία των προσφύγων και λιγότερο στην κοινωνία της πόλης του. Σε ποια σημεία του κειμένου προβάλλεται περισσότερο, κατά τη γνώμη σας, αυτό; Πού πιστεύετε ότι οφείλεται;
2. Ποια χαρακτηριστικά αποδίδει στους πρόσφυγες ο αφηγητής και ποια στους ανθρώπους των σύγχρονων πόλεων και στον πολιτισμό τους;
3. «*Το αίμα μου ... όλη αυτή η λαχτάρα*»: Να σχολιάσετε το απόσπασμα.
4. Ποια προβλήματα του «πολιτισμού» μας φέρνει στο προσκήνιο ο αφηγητής μέσα από τις παρατηρήσεις και τα παράπονα που εκφράζει στο πεζογράφημα;

¹⁰ Η ενσωμάτωση των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία.

Το Γάλα

2.1. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Το βίωμα αποτελεί την πρώτη ύλη της πεζογραφίας του Ιωάννου. Ποιο είναι το κεντρικό βιωματικό περιστατικό που περιγράφει ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο πεζογράφημα; Ποια άλλα βιώματα και μνήμες παρεμβάλλονται στην αφήγηση;
2. Ποια σημεία της αφήγησης έχουν, κατά τη γνώμη σας, ιστορικό χαρακτήρα;
3. Πώς αποδίδει ο συγγραφέας (εκφράσεις, εικόνες κ.λπ.) την πείνα και την έλλειψη των βασικών ειδών διατροφής κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής;
4. Ποια αφηγηματική τεχνική ακολουθεί ο συγγραφέας στο «Γάλα» (π.χ. τεχνική συνειρμών, εγκιβωτισμού κ.λπ.)¹¹;
5. Πώς συνυφαίνεται στο κείμενο η όψη της νεότερης με εκείνη της παλιότερης πόλης;
6. Να επισημάνετε μερικές εικόνες – περιγραφές και φράσεις από το «Γάλα» που προβάλλουν τη δύναμη της φαντασίας του αφηγητή.
7. Ποια είναι η λειτουργία της παιδικής θεατρικής παράστασης που ενσωματώνεται στην αφήγηση;
8. Η ειρωνεία, η αυτοειρωνεία και η αστεία πλευρά των τραγικών και σοβαρών καταστάσεων χρησιμοποιούνται συχνά στα πεζογραφήματα του Ιωάννου.
Σε τι αποσκοπούν κατά τη γνώμη σας¹²; Να αναζητήσετε τα στοιχεία αυτά στο «Γάλα».

¹¹ Πρόκειται για την τεχνική του εγκιβωτισμού / αναδρομικής ή οπισθοχωρητικής αφήγησης. Σε κάποια στιγμή ο αφηγητής από κάποια αφορμή αφηγείται την προηγούμενη ζωή του σε σχέση με την παρούσα.

¹² Δρουκόπουλος, ό.π., σσ. 197-207: Ο Ιωάννου ξεπερνάει έτσι την αμφιθυμία του και τα σκληρά και επικίνδυνα σημεία της μνήμης. Είναι, άλλωστε, μια στάση που τήρησε και στη ζωή του. Παράλληλα, η τεχνική αυτή συντελεί και στην αποφόρτιση του κλίματος που δημιουργεί η αφήγηση.

9. Στα πεζογραφήματα του Ιωάννου σημαντικό ρόλο έχουν οι παρεκβάσεις από το κεντρικό περιστατικό της αφήγησης¹³. Ποιες παρεκβάσεις μπορείτε να εντοπίσετε στο «Γάλα»;
10. Από τα πρώτα χρόνια της συγγραφικής του ενασχόλησης ο Ιωάννου εκδηλώνει έντονο φιλολογικό ενδιαφέρον για τη νεοελληνική λαϊκή παράδοση και ασχολείται επιστημονικά με τον λαϊκό πολιτισμό¹⁴. Πώς αξιοποιείται αυτό του το ενδιαφέρον στο εξεταζόμενο πεζογράφημα;
11. Στο «Γάλα» (όπως και στα περισσότερα πεζογραφήματα του Ιωάννου) το παρόν και το παρελθόν συνδέονται αβίαστα.
 - α) Ποια χωρία του πεζογραφήματος αναφέρονται σε κάθε επίπεδο;
 - β) Πώς επιτυγχάνει τη σύνδεση αυτή ο συγγραφέας;

2.2. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Να σχολιάσετε την πρώτη παράγραφο του πεζογραφήματος. Πώς συνδέεται νοηματικά με το υπόλοιπο πεζογράφημα;
2. Πώς κατανοείτε τη φράση: *«Τον καιρό της μεγάλης πείνας το γάλα [...] ήταν η μεγάλη ιδέα μου»*;
3. Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, δε διαμαρτυρήθηκε κανείς για τη ματαίωση της διανομής του γάλακτος;
4. Σε ποιες πλευρές της ζωής της σύγχρονης πόλης αναφέρεται ο αφηγητής (π.χ. συνθήκες των κατοίκων, όψη της πόλης κ.λπ.);
5. *«Νομίζω πως με έχουν σώσει τα όνειρα, τα οράματά μου μάλλον»*: Τι «οραματίζεται» ο αφηγητής;
6. Ποιες επιπτώσεις είχε η στέρηση και η ανέχεια στον ψυχισμό και στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του αφηγητή και των παιδικών του φίλων;
7. Ποιο είναι το θέμα της παιδικής παράστασης και πώς συνδέεται με την Κατοχή;

¹³ Οι παρεκβάσεις στο έργο του Ιωάννου δεν είναι σύντομες όπως στην παραδοσιακή πεζογραφία. Συνήθως τείνουν να αυτονομηθούν ή αυτονομούνται.

¹⁴ Βλ. βιογραφικό σημείωμα στο σχολικό βιβλίο σ. 243.

2.3. Σχολιασμός αδιδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Λ. Μεγάλου - Σεφεριάδη: Σαν το μετάξι¹⁵

Επειδή τα λεφτά δεν είχαν καμιά αξία, οι εργαζόμενοι έπεισαν το αφεντικό να οργανώσει συσσίτιο. Ένα χυλό από μπλιγούρι τους έδινε, που σήμερα δε θα το δίνανε ούτε στα ζώα. Το τρώγανε όμως και κάνανε και το σταυρό τους.

Μετά από λίγο καιρό κάποιος έριξε την ιδέα να ζητήσουνε πενήντα δράμια σταφίδα. Χειμώνας ήτανε κι η σταφίδα πυρώνει λιγάκι. Πάει μια επιτροπή, ο Στάθης ήταν ο μικρότερος, και λένε στο διευθυντή: «Το εργοστάσιο δουλεύει μια χαρά, εσείς κερδίζετε πιο πολλά κι από πριν, δώστε, το λοιπόν, κάτι και σ' εμάς. Επιτέλους τι ζητάμε; Πενήντα δράμια σταφίδα ζητάμε. Δε ζητάμε το εργοστάσιο!» «Δεν έχω», λέει εκείνος, «πάρτε ένα πολυβόλο και σκοτώστε με!» «Εμείς δεν είμαστε εγκληματίες, εργάτες είμαστε», πετάγεται ο Στάθης, «θα σε καταγγείλουμε όμως στη Γκεστάπο ότι το ρεύμα που σου παραχωρεί δεν το χρησιμοποιείς όλο για να βγάζεις κουβέρτες για το γερμανικό στρατό, αλλά πιο πολύ βγάζεις κασμίρι και το πουλάς στη μαύρη».

Πρώτη φορά είδε ο Στάθης άνθρωπο να γίνεται πιο κίτρινος κι απ' το λεμόνι. Την άλλη κιόλας μέρα τους δίνει τη σταφίδα. Αρχίσανε σιγά σιγά να ζητάνε κι άλλα. Απ' το χυλό για τα ζώα καταλήζανε να παίρνουν οκτώ οκάδες τρόφιμα το μήνα: λάδι, σιτάρι, φασόλια, μακαρόνια. Πράγμα αδιανόητο για όποιον δεν μπορούσε να πληρώσει με λίρες. Παίρναν οι εργαζόμενοι το μισθό τους και μετά βίας αγοράζανε μια λαχανίδα! Γι' αυτό κάθε μέρα έβλεπε να μαζεύουνε από τα πεζοδρόμια ανθρώπους που είχαν πεθάνει από την πείνα.

Κι όμως, ακόμα και μέσα σ' αυτή τη δυστυχία, ο κόσμος έβρισκε τρόπο να ξεδίνει. Ένα βράδυ ο Αρίστος κι ένας άλλος φίλος λένε: «Πάμε στου Βαγγέλη το μαγαζί;» Αυτό ήταν ένα ταβερνάκι όπου συχνάζανε μαυραγορίτες. Στα τραπέζια τους έβλεπε παιδάκια και ζαλιζόσουνα. Πήγανε, λοιπόν, οι τρεις φίλοι, καθίσανε και κουτσοπίνανε ξεροσφύρι. Κάποια στιγμή παίρνουνε τα όργανα κι αρχίζουνε το τραγούδι. Μέσα σε μισή ώρα το τραπέζι τους γέμισε μεζέδες και κρασί.

(απόσπασμα)

Ποιες αναλογίες περιεχομένου μπορείτε να εντοπίσετε ανάμεσα στο παραπάνω απόσπασμα και στο «Γάλα»;

¹⁵ Μεγάλου - Σεφεριάδη Λ., Σαν το μετάξι, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1996, σσ. 13-14 και σσ. 74-75.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Να συγκρίνετε ένα παιδί της Κατοχής με ένα ελληνόπουλο της εποχής μας ως προς τα ενδιαφέροντα, τις επιθυμίες και τα «όπλα» με τα οποία θα αντιμετώπιζε τις δύσκολες συνθήκες ζωής.¹⁶
2. Ο αφηγητής υποστηρίζει ότι η φτώχεια και η ανέχεια του στέρησαν την ικμάδα και τη διάθεση για ζωή. Πώς κατανοείτε το συσχετισμό; Πιστεύετε ότι οι δυσμενείς συνθήκες της καθημερινότητας περιορίζουν τα όνειρα, τη ζωντάνια και την αισιόδοξη αντιμετώπιση της ζωής;
3. Πιστεύετε ότι η «αποθήκευση» αγαθών σε κάθε κρίσιμη περίπτωση οφείλεται σε «κατοχικό» σύνδρομο ή αποτελεί μια μορφή υπερκατανάλωσης; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.

¹⁶ Το παιδί της ιστορίας π.χ. αντιστέκεται με φαντασία, ευρηματικότητα και χιούμορ στα δεινά της Κατοχής, βλ. σχετικά και σχόλιο σχολικού βιβλίου, σ. 256.

Παναγία η Ρευματοκρατόρισα

2.1. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Ο αφηγητής συνδέεται με την Παναγία του εικονίσματος, όπως συνδέεται κανείς μ' ένα πολύ δικό του πρόσωπο. Με ποια εκφραστικά μέσα / τρόπους αποδίδεται αυτή η σχέση και πώς κλιμακώνεται στην πορεία της αφήγησης;
2. Να εντοπίσετε τις βασικές εικόνες του αφηγήματος και να επισημάνετε τη λειτουργία τους στο κείμενο.
3. Σε ποια σημεία του κειμένου και με ποια εκφραστικά μέσα αποδίδεται παραστατικότερα η σχέση των προσφύγων με τους ντόπιους;
4. Η αφήγηση στο εξεταζόμενο πεζογράφημα έχει ως σημείο αφόρμησης το εικόνισμα και αναφέρεται σε γεγονότα και σκέψεις που σχετίζονται μ' αυτό. Να διακρίνετε τα γεγονότα από τις σκέψεις και να εξετάσετε πώς συνδέονται μεταξύ τους.
5. Ποια στοιχεία συνθέτουν το αφηγηματικό υλικό του πεζογραφήματος (μνήμες, μαρτυρίες, ιστορικά γεγονότα, σκέψεις κ.λπ.);
6. Ο Ιωάννου, που ενδιαφερόταν πολύ για τη λεπτομερή γνώση της καταγωγής του, λέει κάπου: «*Διψάω για την καταγωγή μου. Δεν ξέρω σχεδόν τίποτε*»¹⁷. Διαφαίνεται αυτή του η «δίψα» στο εξεταζόμενο πεζογράφημα;
7. Ποια είναι η λειτουργία της παρεμβολής της τούρκικης επιδρομής και του ποντιακού τραγουδιού στην εξέλιξη της αφήγησης;

2.2. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. «*Τα συναισθήματά μας πάντοτε τα καταπιέζουμε στο σπίτι*». Πώς συνδέεται, κατά τη γνώμη σας, η φράση αυτή με την ανάγκη του αφηγητή να απευθύνεται στο εικόνισμα;
2. Γιατί, κατά τη γνώμη του αφηγητή, είναι προτιμότερο να βρίσκεται το εικόνισμα στο νάρθηκα της Αχειροποιήτου παρά «σε κανένα μουσείο»;

¹⁷ Δρουκόπουλος Α., ό.π., σ. 34.

3. Πώς συμπεριφέρονται οι πρόσφυγες, που κατέφυγαν στην Αχειροποίητο, μπροστά στο εικόνισμα της Παναγίας; Τι δηλώνει η στάση τους;
4. Τι πιστεύετε ότι παρακαλούσε ο παππούς του αφηγητή τη Ρευματοκρατόρισσα; Τι περιμένει ο αφηγητής από την Παναγία;
5. α) Πώς «απαντά» η Ρευματοκρατόρισσα στο παράπονο του αφηγητή σχετικά με «την αφόρητη πια ερημιά» του;
β) Τι εννοεί ο αφηγητής με τη φράση: «*Θα σβήσει το ρέμα μιας γενιάς ολόκληρης απάνω μου, έτσι όπως πάω.*»;
6. Με ποια γεγονότα της νεότερης ιστορίας μας σχετίζονται οι περιπέτειες των προσφύγων που αναφέρονται στο αφήγημα;

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Τι συμβολίζει για τον αφηγητή η εικόνα της Παναγίας; Πώς δικαιολογείται η σχέση του μαζί της;
2. Προσπαθήστε να παρουσιάσετε σε δύο παραγράφους το παρελθόν και το παρόν του εικονίσματος και των προγόνων του αφηγητή.
3. «*Τι να σου κάνει κι αυτή ενάντια στην παντοδύναμη μοίρα;*»: Ποιες σκέψεις σας δημιουργεί η φράση αυτή;

Ομίχλη

2.1. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Πώς περιγράφεται η ομίχλη στο κείμενο;
2. Να διακρίνετε τα σημεία του κειμένου που σχετίζονται με περιγραφές του τοπίου και εκείνα που σχετίζονται με περιγραφές του συναισθηματικού – ψυχικού κόσμου του αφηγητή;
3. Πώς χαρακτηρίζετε τη γραφή του Ιωάννου στο συγκεκριμένο πεζογράφημα¹⁸;
4. Ο ίδιος ο Ιωάννου σημειώνει σε μία συνέντευξή του¹⁹: «*Τα δικά μου τοπία δεν είναι τοπία της φύσης, είναι τεχνητά τοπία, απ' αυτά που έχει φτιάξει ο άνθρωπος: πολιτείες, δρόμοι, καυσαέρια*». Πώς δικαιολογείται, κατά τη γνώμη σας, σύμφωνα με το παραπάνω δεδομένο, ένα πεζογράφημα όπως η «Ομίχλη»²⁰;
5. Ο αφηγητής ξεκινώντας από την περιγραφή ενός εξωτερικού φυσικού φαινομένου μεταβαίνει σταδιακά στην ανίχνευση του εσωτερικού του κόσμου. Με ποιους τρόπους (περιγραφή, σύγκριση, συνειρμικές σκέψεις κ.λπ.) το πετυχαίνει αυτό, κατά τη γνώμη σας;
6. Να συγκεντρώσετε τις εικόνες του πεζογραφήματος (οπτικές, ακουστικές, οσφρητικές). Πώς επενεργούν στον αναγνώστη;
7. Να επισημάνετε στο κείμενο τα σημεία που διαμορφώνουν την υποβλητική ατμόσφαιρα που το χαρακτηρίζει.

¹⁸ Βιβλίο του Καθηγητή, Ποίηση 4, σ. 142 «...Η αλήθεια του αντιμάχεται τις τεχνητές κατασκευές, το ύφος του επιβάλλεται γυμνό: δεν ναρκισσεύεται, δεν μεγαλουργεί, δεν ψευτίζει...».

¹⁹ Π. Πολιορκία, τχ. 26 (1985), συνέντευξη στον Γ. Εμίρη και Δρουκόπουλος Α., ό.π. σ. 166.

²⁰ «Ο Ιωάννου είναι ο πεζογράφος της πόλεως, και μάλιστα του κέντρου της πόλεως. Η φύση γι' αυτόν παίρνει νόημα μόνο με την παρουσία του ανθρώπου: 'Μου αρέσει η θάλασσα, μάλλον με συγκινεί το κοίταγμα της θάλασσας μέσα από τη ζωή μας'. Ειδικότερα δεν τον ενδιαφέρει ο οποιοσδήποτε κατοικημένος χώρος, αλλά μόνον εκείνος που είναι δεμένος με την προσωπική του ζωή, με τα βιώματά του», Δρουκόπουλος Α., ό.π. σ. 166. Μ' αυτήν την τελευταία οπτική συνδέεται και η «Ομίχλη».

2.2. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Ποια εντύπωση σας προκαλεί ο τρόπος με τον οποίο αρχίζει το πεζογράφημα;
2. Ποια ώρα της ημέρας απολαμβάνει ο αφηγητής περισσότερο την ομίχλη; Γιατί θλιβόταν όταν η ομίχλη «έπεφτε τις καθημερινές» την ώρα του γραφείου;
3. Ποια χαρακτηριστικά της ομίχλης φαίνεται να ελκύουν περισσότερο τον αφηγητή; Με ποια στοιχεία της ψυχосύνθεσής του πιστεύετε ότι ταιριάζουν;
4. «Διασχίζεις κάτι που είναι πυκνότερο από αέρα και σε στηρίζει». Τι είδους «στήριγμα» εννοεί, κατά τη γνώμη σας, ο αφηγητής;
5. Τι υπαινίσσεται για τους φίλους του ο αφηγητής με τη φράση: «Κι όταν δεν ήταν εκεί -και δεν ήταν ποτέ εκεί-...»;
6. Πώς κατανοείτε τη φράση: «Δε θυμάμαι από που ερχόταν εκείνη η ομίχλη· μάλλον κατέβαινε από ψηλά. Τώρα, πάντως, ξεκινάει βαθιά απ' τα όνειρα.»
7. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, «Αυτά που χρόνια μένανε σκεπασμένα μ' ένα βαρύ καπάκι»; Τι σημαίνει για τον αφηγητή το γεγονός ότι τώρα το καπάκι «πήρε ... για καλά να παραμερίζει»;
8. Σε ποια σημεία του κειμένου διαφαίνεται η θλίψη του αφηγητή για όλα και όλους όσους έχουν χαθεί; Πώς θα τον χαρακτηρίζατε εξαιτίας αυτής της θλίψης του;
9. Πώς επιδρά στην ψυχική διάθεση του αφηγητή το βάδισμα; Να σχολιάσετε την εξήγηση που ο ίδιος δίνει.

2.3. Σχολιασμός αδίδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Γ. Ιωάννου: *Ομίχλη πέφτει*²¹

*Ομίχλη πέφτει πάλι απάνω μου·
αν είναι δίπλα μου κανείς, τελείως άγνωστο.

Ούτε στη μνήμη μου δε βρίσκω μια χαρά μου.
Η αμαρτία τίποτε δεν άφησε·
ούτε ένα πρόσωπο, όλα τα πήρε πίσω.*

²¹ Ιωάννου Γ., *ΤΑ ΧΙΛΙΑ ΔΕΝΤΡΑ και κάποια άλλα ποιήματα 1954-1963*, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1973, σ. 20.

*Πολλή ομίχλη πέφτει απόψε πάνω μου,
Μισάνοιξε την πόρτα μου και περιμένει.*

Ό,τι φοβήθηκα με βρήκε με το παραπάνω

Πώς «χειρίζεται» το θέμα ομίχλη ο ποιητής και πώς ο πεζογράφος Γ. Ιωάννου;

Μ. Καραγάτση: Το νερό της βροχής²²

*Κάτω στο Γουόππιν, στους ντόκους ... Η ομίχλη είναι αραιή. Μιστ, όχι φογκ²³. Πούσι
γαλατένιο που σέρνεται πάνω στον ποταμό και ζεστρατίζει ζερβόδεξα τυλίγοντας με
μυστήριο τους έρημους και μίξερους δρόμους του Ηστ Εντ. Μαύρη άσφαλτος, μαύρα
σπίτια. Μαύροι περίπλοκοι δρόμοι, που ξεκινώντας απ' την κεντρική αρτηρία
χάνονται προς απίθανες κατευθύνσεις. Που και που ένα λαμπιόνι που γεννάει
φωτεινή εστία μέσα στον αγνό. Κάτι σα νεφέλωμα στο χάος του στερεώματος.*

*Προχωρούμε στην τύχη. Περπατάμε για να περπατάμε. Κι όπου μας βγάλει ο
δρόμος. Επειδή δεν έχει τέρμα ο δρόμος μας. Δεν έχει σκοπό. Ήρθαμε εδώ για να
βουτηχτούμε στην ομίχλη. Να νιώσουμε πάνω στη σάρκα μας το χάδι της το παγερό.
Ν' ανασάνουμε την ύπουλη υγρασία της. Να περιπλανήσουμε τη μοναξιά μας στις
ερημιές της απόμακρης συνοικίας. Να μαντέψουμε με την ευαισθησία της ψυχής μας
όσα τα μάτια μας δεν δύνανται να ιδούν. Όσα σκεπάζει η νύχτα και η ομίχλη.*

(απόσπασμα)

α) Πώς περιγράφεται η ομίχλη στο παραπάνω απόσπασμα;

β) Πώς επιδρά στην ψυχική διάθεση των ηρώων του αποσπάσματος;

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Με ποια εκφραστικά μέσα προβάλλεται η υγρή ατμόσφαιρα της ομίχλης;
2. Ποιες σκέψεις για τη ζωή και το θάνατο διατυπώνονται στην αφήγηση;
3. Η φύση συνδέεται στη λογοτεχνία με την ψυχική διάθεση του δημιουργού (ταυτίζεται ή αντιδιαστέλλεται). Να αναζητήσετε το θέμα αυτό σε λογοτεχνικά έργα που έχετε διδαχθεί στο Γυμνάσιο ή στο Λύκειο²⁴.

²² Καραγάτσης Μ., *Το νερό της βροχής*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι. Δ. Κολλάρου, Νεοελληνική Λογοτεχνία 132, γ' έκδοση, σσ. 20-21.

²³ Μιστ, αγγλ. mist = αχλύ (ομίχλη από υγρασία), φογκ, αγγλ. fog = ομίχλη.

²⁴ Βλ. π.χ. δημοτικά τραγούδια Δ. Σολωμός: *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*, Α. Σαμαράκης: *Το ποτάμι κ.ά.*

Στου Κεμάλ το Σπίτι

2.1. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. α) Ποιος είναι ο χώρος (στενότερος – ευρύτερος) στον οποίο εξελίσσεται η δράση;
β) Ποια είναι η οπτική γωνία της αφήγησης²⁵;
2. α) Η αφήγηση οργανώνεται με βάση το χρόνο. Μπορείτε να εντοπίσετε τα διαφορετικά επίπεδά του;
β) Σε ποια σημεία της αφήγησης χρησιμοποιείται η τεχνική της επιβράδυνσης και σε ποια η τεχνική της επιτάχυνσης;
3. Να χαρακτηρίσετε την ξένη από την περιγραφή της μορφής και της συμπεριφοράς της.
4. Ο αφηγητής φαίνεται να μην εκτιμά καθόλου ούτε τον τρόπο με τον οποίο εκσυγχρονίζεται η πόλη ούτε τους φορείς που έχουν αναλάβει τον εκσυγχρονισμό της. Σε ποια σημεία του κειμένου και με ποια εκφραστικά μέσα / τρόπους προβάλλεται αυτή η θέση του;
6. α) Σε ποιο σημείο του αφηγήματος χρησιμοποιεί ο συγγραφέας την τεχνική της προοικονομίας και τι πετυχαίνει μ' αυτήν;
β) Πώς συνδέονται οι τελευταίες φράσεις: «Στο σπίτι αυτό καθόταν ένας μπέης ... Κυλιόταν κάτω, όταν φεύγανε, φιλούσε το κατώφλι. Τέτοιο σπαραγμό δεν ματαείδα» με το υπόλοιπο πεζογράφημα;

2.2. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Πώς σχετίζεται ο τίτλος του αφηγήματος με το περιεχόμενό του;
2. Η κεντρική μορφή του πεζογραφήματος, η γυναίκα, κυριαρχείται από έντονη νοσταλγία. Ποια σημεία στη στάση της φανερώνουν αυτή τη νοσταλγική της διάθεση;
3. Ποιο ήταν το «μεγάλο καλό» που ευχόταν η ξένη να ανταποδώσει ο Θεός στον αφηγητή και στους δικούς του;
4. α) Πού αποδίδει αρχικά ο αφηγητής το γεγονός ότι η ξένη έμοιαζε να απολαμβάνει τα μούρα;

²⁵ Σχετικά με την οπτική γωνία της αφήγησης βλ. Έκφραση – Έκθεση Α' Λυκείου. σσ. 273 κ.ε.

- β) Γιατί επεκτείνεται, κατά την άποψή σας, στην αναλυτική περιγραφή του δέντρου τους και του καρπού του;
5. Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, η γυναίκα ζητά να φυτέψει το σπόρο της μουριάς και στο δικό της περιβόλι;
 6. Γιατί η ξένη αρνείται να πιεί το νερό της βρύσης;
 7. Πώς αποκαλύφθηκε η τουρκική καταγωγή της γυναίκας; Επέδρασε αυτή η αποκάλυψη στα συναισθήματα που έτρεφαν για αυτήν ο αφηγητής και οι δικοί του; Πώς δικαιολογούνται;
 8. Τι έκανε την τουρκάλα να καταρρεύσει όταν επισκέφθηκε το σπίτι λίγο μετά τον πόλεμο;
 9. Πώς ερμηνεύετε τη στάση της γυναίκας στο αφήγημα;
 10. Με ποιο τρόπο επηρέασαν οι ιστορικές συνθήκες την εξέλιξη της προσωπικής ζωής της γυναίκας;

2.3. Σχολιασμός αδίδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Γ. Ιωάννου: Σ' ένα παλιό τούρκικο σπίτι ²⁶

*Σ' ένα παλιό τούρκικο σπίτι
κλείστηκα μέρες και παλεύω
με τους λεκέδες του ασβέστη.
Μετρώ τα ζύλα στο ταβάνι, βρίσκω τα νερά·
δίνω ονόματα, τους δίνω την καρδιά μου.

Υστερα παίρνει και φουά.
Σαρώνονται χαρές και γνωριμίες.
Ξανά μονάχος με τα ζύλα και τις πέτρες.

Ίσως στεριώσω τώρα· πάλι απ' την αρχή.
Ίσως προφτάσω να σκαλώσω τους χαμένους.*

Πώς συμπεριφέρεται ο ήρωας του ποιήματος; Σας θυμίζει η στάση του τη γυναίκα του πεζογραφήματος;

²⁶ Ιωάννου Γ., *ΤΑ ΧΙΛΙΑ ΔΕΝΤΡΑ και κάποια άλλα ποιήματα 1954-1963*, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1973, σ. 40.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Πώς συμπεριφέρεται η γυναίκα σε κάθε μία από τις επισκέψεις της; Πώς συνδέεται η αλλαγή της διάθεσής της με τις αλλαγές του τοπίου και της πόλης;
2. Να συγκρίνετε το εξεταζόμενο πεζογράφημα με τα υπόλοιπα των *Σελίδων* ως προς την οργάνωση του υλικού της αφήγησης²⁷.
3. Τι συμβολίζουν για την ξένη τα μούρα , το νερό απ' το πηγάδι της αυλής και το κατώφλι²⁸;
4. Πώς παρουσιάζονται στο πεζογράφημα η παλιά και πώς η μοντέρνα πόλη; Ποια είναι η βασική διαφορά τους, κατά τον αφηγητή;

²⁷ Για να απαντήσουν οι μαθητές στην ερώτηση πρέπει να διακρίνουν ότι στο πεζογράφημα αυτό η αφήγηση είναι ευθύγραμμη, χωρίς εμβόλιμες αφηγήσεις, δευτερεύοντα περιστατικά και παρεκβάσεις, σε αντίθεση με τη συνήθη τακτική του συγγραφέα.

²⁸ Τα μούρα, το νερό από το πηγάδι και το κατώφλι της αυλής είναι ό,τι έχει επιβιώσει από το σπίτι στο οποίο γεννήθηκε η γυναίκα και συμβολίζουν αυτά που τη δένουν με το παρελθόν και τις ρίζες της, από τις οποίες αποκόπηκε βίαια.

Το Λειρί του Πετεινού

2.1. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Πώς αξιοποιεί στο συγκεκριμένο πεζογράφημα την επικαιρότητα ο συγγραφέας²⁹;
2. α) Ποια αφηγηματική τεχνική χρησιμοποιείται στο «Λειρί του Πετεινού»³⁰;
Να δικαιολογήσετε την άποψή σας.
β) Πώς ερμηνεύετε τη χρήση του β' προσώπου στην αφήγηση³¹;
3. Ποιες από τις εικόνες του πεζογραφήματος σας εντυπωσιάζουν περισσότερο;
4. Ποια λυρικά στοιχεία μπορείτε να εντοπίσετε στο «Λειρί του Πετεινού»³²;
5. Ποιος είναι ο ρόλος της παιδικής φαντασίας στην εξέλιξη της αφήγησης;
6. α) Ποιες αισθήσεις του αναγνώστη κινητοποιούν, κατά τη γνώμη σας, περισσότερο οι περιγραφές του συγγραφέα; Να αναφερθείτε σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.
β) Ποιο ρόλο έχουν τα χρώματα στην αφήγηση;
7. Να παρακολουθήσετε την πορεία των συνειρμών του αφηγητή;

²⁹ Ο Ιωάννου ήταν άνθρωπος της επικαιρότητας. Διάβαζε εφημερίδες μανιωδώς, θεωρούσε απαραίτητη την καθημερινή ενημέρωση, ήθελε να είναι μέσα στην επικαιρότητα, να λείπει τη γνώμη του, να ασκεί κριτική, να ακούγεται. Γι' αυτό και για λίγο διάστημα ασχολήθηκε με το χρονογράφημα. Αντίθετα, στα πεζογραφήματά του η επικαιρότητα δίνει την αφορμή και αργότερα υποχωρεί για χάρη μονιμότερων στοιχείων. Όσον αφορά στο «Λειρί του Πετεινού» ο Ιωάννου παραθέτει στο Φυλλάδιο 7, σ. 66 και την ειδήση που αποτέλεσε την αφορμή για να γράψει το διήγημα όπως την έδωσαν οι εφημερίδες της 19-5-1983. Σχετικά βλ. Δρουκόπουλος Α., ό.π., σσ. 79-82.

³⁰ Πρόκειται για την τεχνική των συνειρμών, που ο συγγραφέας χρησιμοποιεί συχνά. Οι συνειρμοί του ωθούνται από χώρους, σκέψεις, αναμνήσεις, κουβέντες, ήχους, αντικείμενα κ.λπ. Στην προκειμένη περίπτωση την έμπνευση φαίνεται ότι έδωσε η επικαιρότητα. Βλ. και υποσ. 29.

³¹ Το δεύτερο πρόσωπο που κάνει το ύφος της αφήγησης οικείο «*χρησιμοποιείται από τον αφηγητή για να απευθυνθεί στον εαυτό του· δηλαδή χρησιμοποιείται, θα έλεγε κανείς, αντί του πρώτου ενικού. [...] Ο αφηγητής στην περίπτωση του δεύτερου προσώπου είναι μείγμα αφηγητή-ακροατή*», Δρουκόπουλος Α., ό.π., σ. 146.

³² Όπως είναι γνωστό ο Ιωάννου εμφανίστηκε αρχικά ως ποιητής. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1954-1963 εκδίδει δύο ποιητικές συλλογές: Τα *Ηλιοτρόπια* (1954) και Τα *ΧΙΛΙΑ ΔΕΝΤΡΑ* (1963). Αργότερα, όταν αφιερώνεται στην πεζογραφία, συνεχίζει την ενασχόληση με την ποίηση, γράφει τραγούδια ή μεταφράζει αρχαία ελληνικά ποιητικά κείμενα. Τέλος, και η πεζογραφία του περιέχει ποιητικά στοιχεία, ενώ θέματα της ποίησής του συναντώνται και στα πεζογραφήματά του.

8. Πώς εξηγείτε τη συχνή χρήση της παθητικής φωνής και της απρόσωπης σύνταξης στο απόσπασμα: «*Το λουλούδι πήρε να μαραίνεται ... στρωμένοι με άσφαλτο.*»;
9. Πώς συνδέεται το ακριτικό τραγούδι της τελευταίας παραγράφου με την προηγούμενη αφήγηση και το «*πορφυρό Βυζάντιο*»³³;

2.2. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Με ποιες μνήμες του παιδιού συνδέεται το θέμα της φωτογραφίας;
2. Τι έδινε στον αφηγητή την αίσθηση ότι ζούσε σε παραμύθι, όταν περνούσε από το πάρκο της Αχειροποιήτου; Πώς συνέβαλε σ' αυτό και η γιαγιά;
3. Πώς κινητοποίησε τη φαντασία του παιδιού η αναγκαστική στάση στην Αγία Αικατερίνη;
4. «*Σε κάποια εικόνα... Θα σε γλίτωνε απ' τη γιαγιά σου*»: Πώς διαπλέκεται το πραγματικό με το φανταστικό στο παραπάνω χωρίο;
5. Γιατί αισθανόταν ο αφηγητής την οδό Κοζάνης ως «*το πιο τερπνό 'αδιέξοδο*»;
6. Ποια στάση ζωής εκφράζει η γιαγιά και πώς αντανακλάται αυτή η στάση στο παιδί³⁴;
7. Πού οφείλεται η μεταστροφή των συναισθημάτων του παιδιού για τα έπιπλα του σπιτιού του;
8. Πώς ερμηνεύετε το γεγονός ότι, ενώ τα πάντα αλλάζουν γύρω του, ο ήρωας μένει ίδιος;
9. Να σχολιάσετε τη φράση: «*..., όταν μετά από βροχή τρέχεις στον ύπνο σου σε κείνο το σπίτι της οδού Κοζάνης*»;

³³ Με τη φράση «το πορφυρό Βυζάντιο» ο συγγραφέας υπαινίσσεται το ένδοξο παρελθόν της πόλης και συνδέει το παλιό με το νέο.

³⁴ Η γιαγιά εκπροσωπεί με τη στάση της τη λογική (με εξαίρεση την κατανόηση που δείχνει για τον περίπατο στο πάρκο). Αντίθετα το παιδί εκπροσωπεί το συναίσθημα.

2.3. Σχολιασμός αδιδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

I. Μ. Παναγιωτόπουλου: *Αστροφεγγιά*³⁵

Όλος ο δρόμος σπάρθηκε κόκκινα γέλια, λουλούδια της νιότης, που πέφταν ανέμελα δω και κει - κ' οι λόφοι κατέβαζαν δροσιά κ' ήταν τόσο γλυκό να νιώθει κανένας τα δεκαοχτώ του χρόνια να πιπερίζουν!

Το χτήμα έμοιαζε με κόσμο φανταστικό. Πέρασαν τη σιδερένια του πόρτα την ώρα που έπεφταν οι πρώτοι ίσκιιοι του βραδιού κ' η θάλασσα συλλογιόταν την απεραντοσύνη της, ερωτικά ζαπλωμένη, για να δεχτεί στον αμάλαγο κόρφο της τα πρώτ' αστέρια. Από τα βουνά της Εύβοιας φυσούσε διακριτικό αγεράκι - κ' ένας ψαράς είχε απολησμονηθεί στη μέση της βάρκας του τραγουδώντας. Η Δάφνη πέρασε σαν την ανεμική τις καμάρες. Είχε το θάρρος του σπιτιού, λοιπόν μπορούσε να πηγαίνει όπου θέλει να μαζεύει τριαντάφυλλα στις βραγιές και να σκαρφαλώνει στις βερικοκιές, που έγερναν στη γης φορτωμένες καρπούς. Ο περιβολάρης παρακολουθούσε απελπισμένος. Του ζυπνήσανε και τις κότες: κ' ένας άσπρος πετεινός με φλογάτο λειρί και κίτρινα πόδια βρέθηκε πολύ ανήσυχος, μέσα σε τούτη την επιδρομή· φούσκωνε και ψήλωνε κ' έβγαζε μικρές νευρικές κραυγές, σα να ήθελε να επιβάλει την τάξη. Ήταν ένας δουλευτής πετεινός και ζητούσε γαλήνη. Η ώρα ήταν κόκκινη και γαλάζια, πράσινη κι ασημένια, σα μια σκηνογραφία θεάτρου· όλα έπαιρναν σχήμα φανταστικό, ξεχώριζαν κ' έσμιγαν κι ανεβοκατέβαιναν, σα ν' απλωνόταν κει δα χάμου, φύλλο το φύλλο, το πολύχρωμο θέαμα όλης της γης.

(απόσπασμα)

Πώς λειτουργεί το θέμα του πετεινού σ' αυτό το κείμενο; Διακρίνετε αναλογίες με τη λειτουργία του ίδιου θέματος στο «Λειρί του πετεινού»;

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Η παιδική ηλικία «βαραίνει» περισσότερο στο έργο του Ιωάννου. Ποιοι φόβοι, σκέψεις και συναισθήματα του παιδιού απεικονίζονται στο «Λειρί του Πετεινού»;

³⁵ Παναγιωτόπουλος Ι. Μ., *Αστροφεγγιά*, Η ιστορία μιας εφηβείας, εκδ. Αστήρ, Αθήνα ⁴1980, σσ. 63-64.

2. Το παιδί νιώθει «ασφαλές και πλούσιο» με το κυνήγι των ακρίδων και ονομάζει τα παιχνίδια στο πάρκο «συγκινήσεις». Πώς το χαρακτηρίζετε; Θυμίζει ένα παιδί της εποχής μας;
3. Να εντοπίσετε μερικά σημεία του κειμένου όπου διαφαίνεται ότι το παιδί «ζούσε» κυριολεκτικά «μέσα» στη φαντασία του³⁶.
4. Πώς αντιμετωπίζει ο αφηγητής τη φθορά και τις αλλαγές που επιφέρουν ο χρόνος και οι άνθρωποι στα πρόσωπα, στα πράγματα και στην πόλη³⁷;
5. Ποια σημεία της αφήγησης πιστεύετε ότι ανήκουν στο πλούσιο βιοματικό υλικό του συγγραφέα, απ' όπου πηγάζει συνήθως η έμπνευσή του³⁸;

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Αφού μελετήσετε προσεκτικά τα πεζογραφήματα του Γ. Ιωάννου που ανθολογούνται στο βιβλίο σας καθώς και το «13-12-43» από το βιβλίο της Β' Λυκείου³⁹, να γράψετε ένα δοκίμιο περίπου 500 λέξεων με θέμα: «Σκέψεις για τη ζωή και το θάνατο στο έργο του Γ. Ιωάννου»
2. Στα πεζογραφήματά του ο Ιωάννου διατυπώνει δια του στόματος των εκάστοτε αφηγητών – ηρώων του σχόλια και επικρίσεις για πρόσωπα, πράγματα, επιλογές και νεωτερισμούς που συχνά χαρακτηρίζουν τις ανθρώπινες κοινωνίες. Να τα συγκεντρώσετε και να παρουσιάσετε και τη δική σας άποψη στο θέμα σε σύντομο δοκίμιο.
3. Αφού μελετήσετε μερικά πεζογραφήματα από το βιβλίο του Γ. Ιωάννου «Εφήβων και μη»⁴⁰, να παρουσιάσετε σε μικρό δοκίμιο μερικά από τα μηνύματα που αντλήσατε από την ανάγνωσή του έργου του⁴¹.

³⁶ Βλ. π.χ. σ. 273: «Βγήκες λιγάκι στην πόρτα του Κάστρου. Εκεί στεκόταν ένα ωραίο ξανθό παλικάρι ... Θα σε γλίτωνε απ' τη γιαγιά σου...»

³⁷ Για την απάντηση βλ. π.χ. το χωρίο: «Τώρα, συχνά ... πάνω απ' τη Σαλονίκη».

³⁸ Βλ. και εισαγωγικό σημείωμα του βιβλίου.

³⁹ Κ.Ν.Λ. Β' Λυκείου, σσ. 374-377.

⁴⁰ Ιωάννου Γ., *Εφήβων και μη*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 51982.

⁴¹ Να λάβετε υπόψη σας ότι και ο ίδιος ο συγγραφέας θεωρεί ότι αυτό το βιβλίο «είναι ένα βιβλίο χρηστικό, από εκείνα που συντροφεύουν και βοηθούν στην παιδευτική προσπάθεια του ατόμου για χρόνια», βλ. Ιωάννου Γ., ό.π., Πρόλογος.

4. Να προσπαθήσετε να σκιαγραφήσετε την προσωπικότητα του ανθρώπου Γ. Ιωάννου με βάση τις απόψεις που διατυπώνονται στις *Σελίδες* σχετικά με τα μεγάλα προβλήματα της ανθρωπότητας⁴² αλλά και από τις αναμνήσεις, τις παρατηρήσεις και τα θέματα που κυριαρχούν στο έργο του.
5. Η γνώση του ελληνικού πολιτισμού, της προγονικής και της λαϊκής παράδοσης κυριαρχεί στα πεζογραφήματα του Ιωάννου και πλουτίζει ποικιλότροπα το έργο του. Να συγκεντρώσετε από τα πεζογραφήματα του βιβλίου σας μερικά από τα θέματα που σχετίζονται με τα παραπάνω.

⁴² Π.χ. μετανάστευση, προσφυγιά, πόλεμο, πείνα.

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΤΑΞΗ..... ΤΜΗΜΑ.....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γιώργος Ιωάννου: Το Γάλα

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Πώς παρουσιάζεται η πόλη στο πεζογράφημα αυτό και πώς συνδέεται με τις μνήμες του αφηγητή;

.....
.....

Μονάδες 5

2. Ποιους επικρίνει ο αφηγητής κατά την πορεία της αφήγησης και με ποιο τρόπο;

.....
.....

Μονάδες 6

3. «Αν σκότωναν ανθρώπους, θα ήταν σήμερα πασίγνωστοι, ίσως και δοξασμένοι»: Να σχολιάσετε τη φράση.

.....
.....

Μονάδες 4

4. Ποια στάση ζωής τήρησαν ο αφηγητής και οι φίλοι του στη μεταπολεμική περίοδο; Πώς την κρίνετε;

.....
.....

Μονάδες 5

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΤΑΞΗ..... ΤΜΗΜΑ.....

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γιώργος Ιωάννου: Το Λειρί του Πετεινού

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Πώς αντιμετωπίζει ο αφηγητής τη φθορά και τις αλλαγές που επιφέρουν ο χρόνος και οι άνθρωποι στα πρόσωπα, στα πράγματα και στην πόλη;

.....
.....

Μονάδες 5

2. Πώς φαίνεται από το κείμενο η δεξιοτεχνία του συγγραφέα στην περιγραφή;

.....
.....

Μονάδες 5

3. Πώς συνδέεται ο τίτλος του πεζογραφήματος με το περιεχόμενο της αφήγησης;

.....
.....

Μονάδες 5

4. Ποια είναι η ψυχοσύνθεση του παιδιού; Ποιοι παράγοντες φαίνεται να έχουν επιδράσει στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του;

.....
.....

Μονάδες 5

